

Șef lucr. univ. dr. ALINA-DOINA TĂNASE

Lector univ. dr. ALEXANDRU POPA

**LEGISLAȚIE PROFESIONALĂ ÎN MEDICINA DENTARĂ.
ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE**

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE	5
PARTEA ÎNTÂI	9
CAPITOLUL I. INTRODUCERE ÎN DREPTUL MEDICAL	9
Secțiunea I. Dimensiunea socială a dreptului. Legătura dintre drept și medicină.....	9
Secțiunea II. Scurtă prezentare a ordinii juridice medicale, a instituțiilor juridice și a ramurii de drept.....	10
Secțiunea III. Considerații introductive privind norma juridică.....	11
Secțiunea IV. Structura normei juridice	14
Secțiunea V. Redimensionarea dreptului civil în raport cu activitatea medicală. Izvoarele dreptului civil și ale dreptului medical	15
Secțiunea VI. Scurte considerații asupra ramurilor dreptului civil și existența dreptului medical.....	18
Secțiunea VII. Repere ale dreptului medical și ale drepturilor omului în plan global și european	22
CAPITOLUL II. RAPORTUL JURIDIC MEDICAL	26
Secțiunea I. Preliminarii. Legătura dintre raportul juridic civil și raportul juridic medical	26
Secțiunea II. Repere și trăsături ale raportului juridic medical	27
Secțiunea III. Raportul juridic stomatologic – subramură a raportului juridic civil. Latura activă și pasivă a raportului	30
Secțiunea IV. Conotații și precizări cu privire la elementele raportului juridic civil și ale raportului juridic stomatologic.....	31
4.1. Preliminarii	31
4.2. Elementele raportului juridic stomatologic ca subramură a raportului juridic civil.....	32
Secțiunea V. Drepturile și obligațiile părților în cadrul raportului juridic stomatologic	36
5.1. Preliminarii	36
5.2. Obligații medicale de diligență (de mijloace) vs. obligații medicale determinate (de rezultat) în actul medical stomatologic	37
5.3. Drepturile și obligațiile fundamentale ale pacientului în actul medical stomatologic.....	39
5.3.1. Natura regulilor care consacră drepturile și obligațiilor pacientului în actul medical stomatologic	39
5.3.2. Principalele categorii de drepturi și obligații ale pacienților în actul medical stomatologic.....	40
5.3.2.1. Dreptul pacientului la informare	41

5.3.2.2. Dreptul pacientului la confidențialitate în actul medical stomatologic	45
5.3.2.3. Dreptul pacientului la securitate, promptitudine și precauție medicală	47
5.3.2.4. Dreptul pacientului de a fi respectat ca persoană umană fără nicio discriminare	49
5.3.2.5. Dreptul pacientului de a beneficia de a doua opinie medicală	50
5.4. Drepturile și obligațiile medicului stomatolog în relația cu pacientul	51
5.4.1. Necesități și consecințe	51
5.4.2. Dreptul medicului stomatolog la onorariul cuvenit	51
5.4.3. Obligația acordării asistenței medicale stomatologice	52
5.4.4. Obligația de securitate în actul medical stomatologic	54
5.4.5. Obligația de confidențialitate impusă medicului stomatolog din perspectiva actului medical	57
5.4.6. Obligația de informare reciprocă din partea pacientului asupra simptomelor stării de fapt maladive și a medicului stomatolog asupra diagnosticului	59
Secțiunea VI. Profesia de medic stomatolog. Principalele repere legislative în domeniul stomatologic	62
6.1. Preliminarii	62
6.2. Sfera și limitele de aplicare a profesiei de medic stomatolog	63
6.3. Principiile generale privind exercitarea profesiei de medic stomatolog	65
6.3.1. Formele concrete ale principiilor aflate la baza activității medicului stomatolog	66
6.4. Reguli privind exercitarea profesiei de medic stomatolog	69
6.4.1. Importanța și rolul relației medicale în domeniul stomatologic	69
6.4.2. Evaluarea deficitelor în acordarea serviciilor medicale stomatologice	70
6.4.3. Încrederea pacientului în medicul stomatolog	72
6.4.4. Legătura dintre medicul stomatolog și pacient – de la comunicare la relație terapeutică	74
6.4.4.1. Preliminarii	74
6.4.4.2. Baza dezvoltării relației dintre medicul stomatolog și pacient	75
6.4.4.3. Autonomia medicului stomatolog și drepturile pacientului în relația medicală	76
Secțiunea VII. Succinte considerații privind exercitarea profesiei de tehnician dentar	78
7.1. Preliminarii	78
7.2. Exercițarea profesiei de tehnician dentar. Formarea, perfecționarea și specializarea tehnicienilor dentari	78
7.3. Relația dintre tehnicianul dentar și medicul stomatolog	79
7.4. Înființarea, organizarea, funcționarea și atribuțiile Ordinului Tehnicienilor Dentari din România	81

CAPITOLUL III. CONCEPTUL DE SĂNĂTATE ÎN PRACTICA MEDICALĂ DENTARĂ	85
Secțiunea I. Caracterizare generală	85
Secțiunea II. Reglementarea dreptului la sănătate în practica medicală dentară	85
Secțiunea III. Riscul în practica medicală dentară	88
3.1. Preliminarii	88
3.2. Realități și cunoaștere	89
3.3. Prevenția și precauția – măsuri de eliminare parțială a riscurilor în domeniul medical dentar	90
 CAPITOLUL IV. FORMELE DE EXERCITARE A PROFESIEI DE MEDIC STOMATOLOG	93
Secțiunea I. Clasificarea și rolul cabinetelor de medicină dentară	93
Secțiunea II. Cabinete de medicină dentară cu personalitate juridică	94
Secțiunea III. Cabinete de medicină dentară fără personalitate juridică	95
3.1. Cabinet de medicină dentară individual	95
3.2. Cabinete de medicină dentară asociate	95
3.3. Cabinete de medicină dentară grupate	96
3.4. Societăți civile medicale	96
Secțiunea IV. Structura funcțională a cabinetelor de medicină dentară și modul lor de organizare și funcționare	98
 CAPITOLUL V. ORGANIZAREA ȘI FUNCȚIONAREA COLEGIULUI MEDICILOR STOMATOLOGI DIN ROMÂNIA	100
Secțiunea I. Noțiunea, reglementarea și atribuțiile Colegiului Medicilor Stomatologi din România	100
Secțiunea II. Posibilități, limite sau restricții în exercitarea activității Colegiului Medicilor Stomatologi. Organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor Stomatologi din România	102
 CAPITOLUL VI. CONSIMȚĂMÂNTUL INFORMAT ÎN PRACTICA MEDICALĂ DENTARĂ	108
Secțiunea I. Considerații generale	108
Secțiunea II. Comunicarea – act primordial în relația dintre medicul stomatolog și pacient	109
Secțiunea III. Consimțământul – element primordial în relația dintre medicul stomatolog și pacient	110
3.1. Conotație medicală	110
3.2. Cunoaștere și voință în actul medical	111
3.3. Libertatea voinței în sensul realizării scopurilor propuse	112
Secțiunea IV. Consimțământul informat în actul medical stomatologic	114
4.1. Concept și domeniu de aplicare	114
4.2. Justificare și trăsături	115
4.3. Rațiuni care fundamentează consimțământul informat	116
4.4. Rolul și consecințele consimțământului informat	118

4.5. Repere și semnificații cu privire la valorile consimțământului informat	119
4.6. Consimțământul informat al pacientului vs. refuzul la actul medical – antonimii conciliabile.....	122

CAPITOLUL VII. CADRUL ETIC ȘI DEONTOLOGIC AL PROFESIEI DE MEDIC STOMATOLOG	124
Secțiunea I. Preliminarii	124
Secțiunea II. Structura analitică a bioeticii și principiile sale morale	125
Secțiunea III. Legalitate și utilitate în etica medicală. Deontologia actului medical stomatologic.....	127
Secțiunea IV. Succinte considerații privind implicațiile esteticii în actul medical stomatologic	129
4.1. Preliminarii	129
4.2. Acte cu scop non-terapeutic	130
4.3. Probleme etice în stomatologia estetică	131
4.4. Probleme juridice în stomatologia estetică	132
Secțiunea V. Standarde de calitate și ghiduri în acordarea asistenței medicale dentare	134
5.1. Principalele standarde de calitate în acordarea asistenței medicale dentare	134
5.2. Conotațiile și rolul ghidurilor medicale în medicina dentară.....	137

CAPITOLUL VIII. PROTECȚIA ȘI SECURITATEA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN MEDICINA DENTARĂ	139
Secțiunea I. Preliminarii	139
Secțiunea II. Legislația aplicabilă în domeniu	139
Secțiunea III. Protecția datelor cu caracter personal în relațiile de muncă.....	141
Secțiunea IV. Limitări ale drepturilor fundamentale în cadrul protecției datelor.....	142
Secțiunea V. Consecințe și limite ale monitorizării de către angajator a folosirii internetului la locul de muncă	143
Secțiunea VI. Protecția și prelucrarea datelor personale în cabinetul de medicină dentară	144
Secțiunea VII. Confidențialitatea în cadrul protecției și prelucrării datelor cu caracter personal în domeniul medical	145

PARTEA A II-A.....	149
---------------------------	------------

CAPITOLUL I. RĂSPUNDEREA CIVILĂ ÎN DOMENIUL MEDICINEI DENTARE.....	149
Secțiunea I. Cadrul general al răspunderii civile în domeniul medical dentar	149
1.1. Delimitări conceptuale	149
1.2. Medicul stomatolog – factor de decizie în asistența medicală acordată pacientului.....	150
Secțiunea II. Conduita ilicită a medicului stomatolog în actul medical. Tabloul multifactorial al modalităților prin care intervine	152
Secțiunea III. De la răspunderea civilă la răspunderea medicală	154

3.1. Noțiunea și evoluția istorică a răspunderii civile. Fundament și distincție.....	154
3.2. Sfera și domeniul de aplicare al răspunderii civile	155
3.3. Formele răspunderii civile. Prezentare generală	156
3.3.1. Răspunderea civilă delictuală	156
3.3.2. Răspunderea civilă contractuală	157
3.4. Răspunderea civilă medicală.....	158
3.5. O nouă formă de răspundere – răspunderea profesioniștilor în domeniul medical.....	159
3.6. Repere de conduită ale răspunderii medicului stomatolog în actul medical	161
Secțiunea IV. Analiza condițiilor răspunderii civile delictuale a medicului stomatolog pentru fapta proprie	163
4.1. Preliminarii	163
4.2. Condițiile generale pentru angajarea răspunderii civile a medicului stomatolog.....	163
4.2.1. Fapta ilicită	163
4.2.2. Prejudiciul.....	165
4.2.2.1 Noțiune și reglementare	165
4.2.2.2. Nașterea și domeniul de aplicare a prejudiciului în practica medicală dentară.....	166
4.2.2.3. Principalele caractere juridice ale prejudiciului în domeniul medicinei dentare	167
4.2.2.4. Principii aflate la baza prejudiciului în domeniul medical dentar	170
4.2.2.5. Clasificarea prejudiciului	175
4.2.2.5.1. Preliminarii	175
4.2.2.5.2. Prejudicii patrimoniale.....	176
4.2.2.5.3. Prejudicii nepatrimoniale.....	178
4.2.2.5.4. Prejudicii nepatrimoniale rezultate din responsabilitatea delictuală în domeniul medicinei dentare	179
4.2.2.5.5. Prejudiciul de afecțiune în cazul morții pacientului.....	180
4.2.2.5.6. Prejudiciul estetic produs prin actul medical stomatologic.....	181
4.2.3. Scurte considerații privind raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu în domeniul medical dentar	183
4.2.3.1. Preliminarii.....	183
4.2.3.2. Specificul raportului de cauzalitate și sistemele propuse pentru determinarea lui.....	184
4.2.4. Vinovăția în cazul răspunderii civile în domeniul medicinei dentare	185
4.2.4.1. Preliminarii.....	185
4.2.4.2. Succinte repere privind forma și conținutul vinovăției în cadrul răspunderii civile în practica medicală dentară	187
Secțiunea V. Răspunderea civilă delictuală în cadrul echipei în practica medicală dentară.....	190
5.1. Echipa medicală și medicina de grup.....	190
5.2. Răspunderea tehnicianului dentar în cadrul actului medical stomatologic	191
Secțiunea VI. Răspunderea civilă a cabinetelor de medicină dentară cu personalitate juridică	193

6.1. Cadrul general al răspunderii civile a cabinetelor de medicină dentară.....	193
6.2. Angajarea răspunderii civile delictuale a cabinetelor de medicină dentară	194
CAPITOLUL II. CONTRACTUL DE ÎNGRIJIRI MEDICALE.....	196
Secțiunea I. Preliminarii	196
Secțiunea II. Legătura contractului cu normele morale.....	198
Secțiunea III. Contract sau pact medical. Asemănări și deosebiri.....	199
Secțiunea IV. Contractul medical în domeniul medicinei dentare. Particularități și diferențe	201
4.1. Premise și importanță.....	201
Secțiunea V. Contractul medical în domeniul medicinei dentare și actul medical stomatologic – două entități indeniabile.....	202
Secțiunea VI. Mecanisme generale în cadrul formării contractului în domeniul medicinei dentare	204
Secțiunea VII. Caracterele juridice ale contractului în domeniul medicinei dentare	206
Secțiunea VIII. Structura și conținutul contractului în domeniul medicinei dentare	210
8.1. Preliminarii	210
8.2. Consimțământul părților în contractul medical.....	210
8.3. Autonomia de voință. Libertatea manifestării consimțământului	212
8.4. Capacitatea părților la încheierea contractului.....	213
8.5. Efecte generate de contract în practica medicală dentară	214
8.5.1. Principiul forței obligatorii a contractului medical stomatologic	215
8.5.2. Principiul relativității efectelor contractului medical stomatologic.....	216
8.5.3. Principiul opozabilității efectelor contractului medical stomatologic	216
8.6. Cesiunea contractului medical în domeniul medicinei dentare.....	217
Secțiunea IX. Răspunderea civilă contractuală în domeniul medicinei dentare.....	218
9.1. Preliminarii	218
9.2. Condițiile răspunderii civile contractuale în domeniul medicinei dentare.....	219
9.2.1. Fapta ilicită în cadrul răspunderii civile contractuale	219
9.2.2. Raportul de cauzalitate în cadrul răspunderii civile contractuale	221
9.2.3. Vinovăția	221
PARTEA A III-A.....	223
CAPITOLUL I. RĂSPUNDEREA DISCIPLINARĂ A MEDICULUI STOMATOLOG.....	223
Secțiunea I. Noțiunea și reglementarea legală a răspunderii disciplinare în domeniul medicinei dentare	223
Secțiunea II. Condițiile răspunderii disciplinare	225
Secțiunea III. Sancțiunile aplicabile medicului stomatolog în cazul răspunderii disciplinare	227
Secțiunea IV. Procedura de aplicare a sancțiunilor disciplinare în cazul medicilor stomatologi.....	229

4.1. Preliminarii	229
4.2. Comisia de disciplină. Consecințe, măsuri și rol	230
CAPITOLUL II. PROBELE ȘI PROBAȚIUNEA ÎN DOMENIUL	
RĂSPUNDERII CIVILE MEDICALE	234
Secțiunea I. Noțiunea, reglementarea și condițiile de admisibilitate a probelor	234
Secțiunea II. Sarcina probei în justiție.....	235
Secțiunea III. Proba cu înscrisuri	235
Secțiunea IV. Proba cu martori	238
CAPITOLUL III. EXPERTIZA MEDICO-LEGALĂ ÎN DOMENIUL	
RĂSPUNDERII CIVILE MEDICALE	240
Secțiunea I. Reglementarea și rolul expertizei medico-legale în cazurile de malpraxis	240
Secțiunea II. Succinte considerații privind conținutul expertizei medico-legale în cazurile de malpraxis.....	241
CAPITOLUL IV. PRESCRIȚIA EXTINGTIVĂ ȘI DECĂDEREA	
243	
Secțiunea I. Noțiunea și sediul materiei	243
Secțiunea II. Regimul juridic aplicabil prescripției extinctive și decăderii	244
Secțiunea III. Efectele prescripției extinctive și ale decăderii.....	245
Secțiunea IV. Termenele de prescripție și de decădere prevăzute de lege în domeniul medical	246
Secțiunea V. Efectele prescripției și decăderii în cazul răspunderii civile medicale	247
CAPITOLUL V. RĂSPUNDEREA PENALĂ ÎN DOMENIUL MEDICAL.....	
249	
Secțiunea I. Răspunderea penală ca instituție fundamentală a dreptului penal	249
1.1. Preliminarii	249
1.2. Cadrul legal al răspunderii penale.....	250
1.3. Temeiul instituirii răspunderii penale	251
1.4. Subiectele, conținutul și obiectul răspunderii penale.....	251
Secțiunea II. Semnificații ale malpraxisului medical din domeniul medicinei dentare în cazul răspunderii penale	253
Secțiunea III. Răspunderea penală a medicului stomatolog.....	254
3.1. Considerații generale	254
3.2. Obligațiile profesionale ale medicului stomatolog în actul medical.....	255
3.2.1. Obligația medicului stomatolog de a acorda îngrijire și asistență medicală.....	255
3.2.2. Obligația medicului stomatolog de documentare, investigare și cunoaștere	257
3.3. Regimul juridic aplicabil cazurilor în care pacientul suferă de o patologie preexistentă care în urma tratamentului dentar îi pune în pericol sănătatea sau viața.....	259

Secțiunea IV. Tabloul infracțiunilor asociate malpraxisului în domeniul medical dentar	260
4.1. Preliminarii	260
4.2. Incidența infracțiunii deucidere din culpă în contextul malpraxisului medical	261
4.3. Incidența infracțiunii de vătămare corporală din culpă în cazul malpraxisului medical	273
4.4. Incidența infracțiunii de divulgare a secretului profesional în practica medicală dentară	278
4.5. Incidența infracțiunii de luare de mită în domeniul medical dentar	282
4.6. Incidența infracțiunii de trafic de influență în practica medicală dentară	286
4.7. Abuzul în serviciu în domeniul medical	289
4.8. Incidența infracțiunii de neglijență în serviciu în domeniul medical	291
4.9. Falsul material în înscrisuri oficiale	293
4.10. Falsul intelectual	296
Secțiunea V. Probele în domeniul penal în cadrul procesului de malpraxis	299
5.1. Preliminarii	299
5.2. Mijloacele de probă în procesul penal	300
5.2.1. Audierea suspectului sau a inculpatului	300
5.2.2. Modul de audiere a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente	301
5.2.3. Audierea martorilor	302
5.2.4. Expertiza în domeniul penal în cazul unui proces de malpraxis	303
CAPITOLUL VI. ASIGURAREA OBLIGATORIE DE RĂSPUNDERE CIVILĂ PROFESIONALĂ PENTRU MEDICI, FARMACIȘTI ȘI ALTE PERSOANE DIN DOMENIUL ASISTENȚEI MEDICALE	308
Secțiunea I. Preliminarii. Cadrul legal al asigurării de răspundere civilă profesională în domeniul medical	308
Secțiunea II. Contractul de asigurare de răspundere civilă profesională în domeniul medical	310
2.1. Părțile contractului de asigurare de răspundere civilă profesională în domeniul medical	310
2.2. Efectele contractului de asigurare de răspundere civilă profesională în domeniul medical	313
2.3. Particularitățile contractului de asigurare de răspundere civilă profesională în domeniul medical	315
2.4. Despăgubirile și modul lor de acordare în cazul asigurării de răspundere civilă profesională în domeniul medical	316
CONCLUZII GENERALE	320
BIBLIOGRAFIE	323

Şef lucr. univ. dr. ALINA-DOINA TĂNASE
Lector univ. dr. ALEXANDRU POPA

**LEGISLAȚIE PROFESIONALĂ
ÎN MEDICINA DENTARĂ.
ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE**

Universul Juridic
București
-2024-

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I INTRODUCERE ÎN DREPTUL MEDICAL

Secțiunea I

Dimensiunea socială a dreptului. Legătura dintre drept și medicină

Omul este esențialmente o ființă socială. De la începutul existenței sale și până la sfârșit, orice persoană umană este purtătoare de valori materiale, morale, religioase sau juridice. Altfel spus, omul este produs al societății și producător de societate. Măsura omului este un alt om.

În ambianța socială, omul intră inevitabil într-o multitudine de relații cu semenii săi. Raporturile interumane nu pot exista în absența unui minim de reglementări². Așadar, conduita umană nu ține exclusiv de voința proprie, ci este dirijată de anumite reguli sau norme. Regulile sunt create de grup și ele trebuie să privească indivizii ca ființe egale.

Regulile de drept îngrădesc acțiunile/inacțiunile omului, în sensul că acestuia îi este permis sau interzis să opereze într-un mod sau altul pentru satisfacerea intereselor sale, în raport cu respectarea intereselor celorlalți³. Pe această cale, regula juridică este generală pentru că se adresează tuturor, fără discriminare, iar din caracterul general al normei rezultă caracterul ei tipic.

La baza tuturor regulilor (legilor) care dirijează conduita umană se află Constituția României⁴, aceasta reprezentând așezământul politic și juridic fundamental al statului. Ea se află în vârful piramidei tuturor actelor juridice. În cadrul prevederilor cuprinse în Constituția României sunt reglementate dreptul la ocrotirea sănătății (art. 34) și dreptul la un mediu sănătos (art. 35), iar în temeiul acestora sunt elaborate toate legile ce vizează aspectele legate de domeniul medical.

Valorile care ghidează dreptul în general nu sunt de natură strict și exclusiv juridică, ci dimpotrivă, ele au o dimensiune mai largă de natură morală, politică, socială, religioasă sau filozofică, în general. Aceste valori trebuie înțelese în dinamica lor social-istorică.

Relațiile sociale primesc semnificație juridică numai în măsura în care beneficiază de aportul normativității juridice. Așadar, unele dintre aceste relații devin raporturi juridice, și anume acelea care fac obiectul reglementării lor prin norme juridice⁵. Astfel, de pildă, pacientul care s-a adresat unui anumit medic stomatolog pentru efectuarea unei lucrări dentare are dreptul să pretindă de la acesta din urmă efectuarea lucrării la care s-a angajat.

² Ch. Atias, *Épistémologie juridique*, Ed. PUF, Paris, 1985, p. 164.

³ M. Villey, *Philosophie du droit*, Ed. Dalloz, Paris, 1999, p. 80.

⁴ Textul Constituției României a fost publicat în 1991 și republicat cu actualizarea denumirilor și renumerotarea articolelor, fiind revizuit prin Legea nr. 429/2003 în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003.

⁵ G. Vrabie, S. Popescu, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Ștefan Procopiu, Iași, 1993, pp. 119 și urm.

Secțiunea II

Scurtă prezentare a ordinii juridice medicale, a instituțiilor juridice și a ramurii de drept

Dreptul reprezintă totalitatea normelor care reglementează acțiunile umane în societate și a căror respectare este asigurată prin forța de constrângere a statului. Ca ansamblu de norme privind viața în comun, dreptul poate fi considerat o tehnică a conviețuirii umane. Din acest punct de vedere, dreptul se poate prezenta sub mai multe ipostaze: drept subiectiv, drept obiectiv (drept pozitiv), drept material, drept procesual.

Într-o altă accepțiune, prin drept se înțelege totalitatea regulilor de conduită cu caracter general și obligatoriu, edictate de stat pentru a reglementa, într-un anumit mod, relațiile dintre oameni în cadrul societății⁶. În această accepțiune, dreptul este desemnat prin denumirea de *drept obiectiv*, expresie utilizată la singular⁷.

În toate situațiile în care dreptul este prezentat, el apare ca prerogativă, evident legat de persoana care este titularul lui. Vorbim în acest caz despre un *drept subiectiv*, adică al subiectului sau titularului său⁸.

Raportul dintre dreptul obiectiv și dreptul subiectiv poate fi exprimat astfel: dreptul obiectiv are o existență independentă de subiectele raportului juridic, pe când drepturile subiectelor decurg din dreptul obiectiv, în cadrul căruia sunt consfințite generic. Ordinea juridică obiectivă conferă drepturi subiective, dar nu oricum, ci în vederea realizării lor.

În alți termeni, raportul dintre „*dreptul*” obiectiv și „*drepturile*” subiective se exprimă prin faptul că toate „*drepturile subiective*” sunt recunoscute de către „*dreptul obiectiv*” (dreptul pozitiv).

Ordinea juridică reunește în limitele teritoriale ale unui stat atât ansamblul normativ constituit de dreptul pozitiv, cât și ansamblul raporturilor și situațiilor juridice care interesează autoritățile publice, dar și persoanele private care își exercită activitatea pe acel teritoriu⁹.

Dacă elementul central devine dreptul subiectiv și, prin aceasta, el există, trebuie înțeles că este creat și conferit conform legii. Așadar, orice drept subiectiv este creat și conferit în virtutea legii și în temeiul acesteia. Legea primează asupra dreptului subiectiv. Drepturile persoanei primează într-un sens asupra legii. Totuși, există drepturi subiective naturale care nu sunt o concesie a legii (de pildă, dreptul la viață ș.a.).

Instituțiile juridice, în sens strict, reprezintă un complex de norme care se raportează la aceeași temă, la același obiectiv, respectiv la aceeași grupă de relații sociale prezentând – în consecință – o anumită unitate și o anumită permanență. Instituțiile cuprind totalitatea normelor juridice care reglementează o anumită categorie de relații sociale înrudite și care, în funcție de metoda specifică de reglementare, aparțin unei ramuri sau mai multor ramuri de drept.

⁶ Fr. Terré, *Introduction générale au droit*, Ed. Dalloz, Paris, 1991, pp. 270 și urm.

⁷ N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Actami, București, 1994, pp. 36 și urm.

⁸ J. Dabin, *Le droit subjectif*, Ed. Dalloz, Paris, 1972, p. 181; J.L. Aubert, *Introduction au droit et thèmes fondamentaux du droit civil*, ed. a 7-a, Ed. Armand Colin, Paris, 1998, pp. 65-72.

⁹ M.V. Dvoracek, Gh. Lupu, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1996, p. 38.